

Les primeres professores de la Universitat de Barcelona

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Les primeres professores de la Universitat de Barcelona

Les primeres professores de la Universitat de Barcelona

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Coordinació tècnica

Unitat d'Igualtat de la Universitat de Barcelona

Redacció

Núria Benach Rovira
Antoni Benseny Ardiaca
Sílvia Bofill Poch
Neus Carbó Carbó
Carlos Julián Ciudad Gómez
Xavier Delclòs Martínez
Assumpció Estivill Rius
Francisco Gracia Alonso
Ricard Gracia Retortillo
Maria Jayme Zaro
Núria Llorca Isern
Carme Narváez Cases
Núria Sara Miras Boronat
Anna Puig Puig
Assumpta Rigol Cuadra
Montserrat Salvà-Catarineu
Unitat d'Igualtat

© Universitat de Barcelona

Edició

Edicions de la Universitat de Barcelona
Adolf Florensa, s/n
08028 Barcelona
Tel.: 934 035 430
Fax: 934 035 531
www.publicacions.ub.edu
comercial.edicions@ub.edu

Dipòsit digital: <http://hdl.handle.net/2445/132022>

Índex

<i>Pròleg</i> , de Maite Vilalta Ferrer	9
Facultat de Biblioteconomia i Documentació	13
Facultat de Biologia	17
Facultat de Ciències de la Terra	19
Facultat de Dret	20
Facultat de Farmàcia	22
Facultat de Filosofia	25
Facultat de Geografia i Història	
Antropologia	29
Geografia	33
Història	34
Història de l'Art	38
Escola d'Infermeria	39
Facultat de Matemàtiques	
Informàtica	40
Matemàtiques	42
Facultat de Medicina	45
Facultat de Psicologia	46
Facultat de Química	47

Pròleg

Actualment disposem d'un nombre important d'estudis acadèmics i de dades que posen de manifest l'existència de l'anomenada bretxa de gènere i que no fan més que corroborar una realitat palpable: la desigualtat entre homes i dones. Si bé un dels èxits democràtics de la nostra societat han estat els avenços en la consecució del principi d'igualtat entre dones i homes, encara queda molt per fer. Aquests avenços són el resultat de molts esforços procedents de diferents àmbits i sectors, entre els quals hi ha les universitats, que tenen un paper primordial en la transmissió de valors per aconseguir una societat tolerant, justa i igualitària en què es respectin els drets i les llibertats fonamentals.

De fet, les universitats són un reflex de la nostra societat i hi veiem cada dia més dones: a les aules, als claustres o entre els expedients acadèmics més brillants. Però malgrat això, també comprovem com persisteixen les desigualtats en l'accés als llocs de presa de decisions, i com les carreres científiques o acadèmiques queden truncades per les càrregues del treball de cures, que assumeixen majoritàriament les dones. Aquesta realitat, a part de ser injusta i intolerable, fa perdre molt de talent i possibilitats de millorar la nostra ciència, d'innovar i crear societats amb valors més sostenibles i eficients.

És clar que les mesures que s'han d'implementar han de ser dissenyades i aprovades pels governs, que són els que en tenen les competències, i per fer-ho es requereixen amplis consensos. Parlem de canvis culturals, de modificar el marc de les nostres relacions. I és en aquest sentit que hi estem totes i tots interpel·lats. Concretament, des del Vicerectorat d'Igualtat i Acció Social de la Universitat de Barcelona, que tinc el privilegi de dirigir, treballem cada dia per generar continguts i coneixements amb l'objectiu últim de promoure la igualtat tant dins com fora de la nostra comunitat.

Som conscients que hi ha diferents factors que expliquen la desigualtat existent entre homes i dones. Un té a veure, tal com posen de manifest molts estudis sobre la matèria, amb els valors que transmetem als nostres nens i nenes des de ben petits, amb el llenguatge que utilitzem, amb els referents que els oferim. Les nenes, les dones hem de tenir referents femenins de directores, d'empresàries, d'emprenedores, de presidentes, de científiques, de rectores, etc. Només així ens podrem imaginar que ho serem, i només així podrem tenir l'anhel d'aconseguir-ho. Cal contribuir a visibilitzar la tasca que fan les dones en els diferents àmbits de la vida professional.

I això és, precisament, el que pretén aquesta petita obra, i és per això que em sento molt agraïda per haver tingut l'oportunitat d'impulsar aquesta iniciativa de difondre la vida acadèmica d'algunes dones que, tot i ser pioneres en les seves disciplines, en la major part dels casos no han tingut el reconeixement que mereixen per haver estat les primeres a impartir docència, en els seus respectius camps, en aquesta universitat, i fins i tot algunes d'elles, en una universitat espanyola. El nostre petit recull no pretén ser un estudi exhaustiu ni complet, ni respon a un criteri historiogràfic que depassaria l'objectiu primer de visibilitzar aquestes primeres professores que han dut a terme i duen a terme cada dia la seva tasca acadèmica en diferents ensenyaments (tant en disciplines antigues i ben arrelades en el nostre teixit acadèmic com en ensenyaments més recents). És més, ens ha de servir precisament com a llavor d'una recerca futura que, esperem-ho, pugui rescatar de l'oblit tantes i tantes dones que han estat pioneres en el seu àmbit de coneixement i que han contribuït a fer de la nostra Universitat un referent acadèmic i cultural de primer ordre.

Aquesta primera aproximació a les primeres professores de la UB ens ofereix la biografia i l'experiència d'unes dones valentes que han hagut de superar obstacles per ser on són o per haver aconseguit arribar-hi. I ens convida a una reflexió. Ens parla de dones lliures —mostrant que la llibertat és l'única via per assolir una igualtat plena entre

homes i dones— i ha de servir de referent a les nostres nenes i dones que aspiren a forjar-se un camí professional amb igualtat d'oportunitats que els homes i, fins i tot, un futur tan brillant com el de totes aquestes acadèmiques que formen part del nostre tresor acadèmic i científic.

Agraeixo l'esforç de totes aquelles persones que han contribuït a fer-lo possible i, en particular, a les presidències de les comissions d'igualtat i a tot l'equip de la Unitat d'Igualtat.

MAITE VILALTA FERRER
Vicerectora d'Igualtat i Acció Social
de la Universitat de Barcelona

Facultat de Biblioteconomia i Documentació

Maria Lois López

Escola Superior de Bibliotecàries
Mancomunitat de Catalunya

Naixement: 5 de setembre de 1896

Defunció: 16 de setembre de 1933

Inici de l'activitat: novembre de 1915

Fi de l'activitat: setembre de 1924

La tria de Maria Lois López com a representant del professorat femení de l'Escola de Bibliotecàries s'ha d'emmarcar en el context en què es crea l'Escola. Eugeni d'Ors, el factòtum del projecte de biblioteques populars de la Mancomunitat, que incloïa la creació d'una escola de bibliotecàries, va voler que aquest centre fos femení per un seguit de motius explicats a bastament: a una dona se li podia pagar molt menys que a un home amb la mateixa formació; el personal femení duria a bon terme la funció educativa i social que s'assignava a les biblioteques, i encara per raons estètiques, ja que les dones reforçarien el caràcter amable i càlid que havien de tenir aquelles instal·lacions. Tanmateix, les dones només eren el subjecte passiu del centre —l'alumnat—, ja que el professorat estava format gairebé exclusivament per homes, i les dones hi van tenir durant molts anys un paper secundari —de secretària, de bibliotecària o de professora auxiliar—. És cert que hi impartiren classes els intel·lectuals més brillants del país, però també ho és que per als càrrecs subal-

terns s'escollien dones molt ben preparades que, com Maria Lois i Petronella Tuca, les dues primeres secretàries, tenien estudis de doctorat. En general i malgrat les seves competències acadèmiques, a les dones no se les educava per aspirar a una carrera professional que anés més enllà de tasques marginals. El cas de les alumnes de l'Escola segueix un patró similar al del professorat femení: si bé col·lectivament és innegable que van tenir un paper decisiu en l'èxit del projecte orsià, van haver de passar dècades perquè accedissin a llocs de responsabilitat. Així doncs, a l'hora d'escollir una dona representativa de l'antiga Escola, s'ha optat per la primera que va tenir un lloc en el claustre de professors —encara que fos secundari—, ja que per trobar una personalitat més destacada, amb un paper rellevant i innovador, hauria calgut avançar fins a la segona meitat del segle passat.

Maria Lois López neix a les Borges Blanques el 5 de setembre de 1896. Era filla de José Lois, un gallec que exercia de procurador i de secretari de l'Ajuntament de les Borges, i de l'andalusa Agustina López. Estudia el batxillerat al Liceu Escolar de Lleida amb un currículum brillant; el darrer any fins i tot hi imparteix una conferència sobre feminisme, en la qual reivindica els drets de la dona, i publica un article al *Boletín del Liceo Escolar* (gener del 1913). Entre el 1912 i el 1915 estudia Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona; en el seu expedient consta que es gradua amb un excel·lent després d'obtenir diverses matrícules d'honor, i és la primera dona que obté el premi extraordinari de llicenciatura en la seva especialitat. Posteriorment es doctora en Filosofia i Lletres a la Universitat de Madrid. És una persona molt ben preparada; el seu futur sogre, Antoni Rubió i Lluch, presumeix dels seus mèrits acadèmics en una carta a Joan Lluís Estelrich, tot comentant-li que el catedràtic de literatura rabínica de Madrid la considera «la mejor rabinista de España», i apunta les altres qualitats que l'adornen: «Toca el piano, los clásicos, y si conviene también sabe guisar y zurcir». El setembre del 1919 es casa amb Jordi Rubió i Bala-

guer, professor seu a la Universitat i company de claustre a l'Escola de Bibliotecàries.

El 1915 aquesta noia culta, defensora dels drets de la dona i que domina les llengües clàssiques i l'hebreu, entra a treballar, com a secretària, a l'acabada de crear Escola de Bibliotecàries. A partir del 1919 hi imparteix el curs preparatori inaugurat aquell any per preparar les candidates a cursar la carrera. Com a secretària de l'Escola tenia la funció d'ajudant del director —càrrec que, fins al 1924, van ocupar Eugeni d'Ors, Joan Palau Vera i Lluís Segalà—, i sobretot feia de pont entre els professors i les alumnes. Com a professora del curs preparatori impartia assignatures de cultura general amb continguts similars als del batxillerat. Certament, eren uns encàrrecs que estaven per sota de la seva formació acadèmica i que no ajudaven a conrear-la. El setembre del 1924, en plena dictadura de Primo de Rivera, presenta la dimissió, juntament amb la majoria del professorat de l'Escola i del recinte de la Universitat Industrial, en suport del professor belga Georges Dwelshauvers i perquè començava l'embat del règim contra les institucions catalanes. Amb aquest fet acaba la seva carrera, ja que quan el 1930 l'Escola retorna als principis fundacionals i l'antic professorat és restituit, Maria Lois no reprèn la carrera docent. En aquell moment ja tenia quatre fills petits i morí poc després, el 16 de setembre de 1933, als trenta-set anys.

Si bé en l'etapa de la dictadura, i també els darrers mesos de la Guerra Civil i la postguerra, hi ha llicenciades que imparteixen assignatures humanístiques, a l'Escola hi domina el professorat masculí. No és fins al 1973 que la dirigeix una dona, Rosalia Guilleumas, la segona muller de Jordi Rubió, i ho fa amb encert: modernitza el pla d'estudis, obre el centre a l'alumnat masculí i aconsegueix que els estudis esdevinguin universitaris. És també sota la seva direcció que el cos docent incorpora un bon nombre de professores. Amb el breu interval de la direcció de Joaquim Molas, cinc dones la substitueixen en la direcció de l'entitat

fins a la seva transformació en facultat. Posteriorment i amb un centre plenament universitari, després d'una primera degana s'han succeït tres degans i el professorat masculí torna a tenir un gran pes numèric, mentre que la presència de dones va disminuint progressivament. De tot plegat, si aquest fos el lloc adient, se'n podrien extreure algunes conclusions.

Enriqueta Ortega Feliu

Naixement: 1892

Inici de l'activitat: 1922

Fi de l'activitat: 1939

Enriqueta Ortega Feliu va néixer a Barcelona el 1892 i va cursar estudis de Magisteri, Farmàcia i Ciències, secció de Ciències Naturals. A l'expedient de Ciències, entre els anys 1915 i 1923, hi consten les qualificacions següents: tretze matrícules d'honor, tres excel·lents i la qualificació d'excel·lent als exercicis de grau. El 1923 se li va concedir el premi extraordinari de llicenciatura. Entre el 1922 i el 1930 fou professora ajudant i auxiliar temporal de la càtedra de Zoologia General, Biologia i Zoografia de Vertebrats de la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona.

Va fer el doctorat en Farmàcia a Madrid, on va viure a la Residencia de Señoritas. Molt implicada en la vida científica, Enriqueta Ortega fou tesorera de la *Revista Española de Biología* (secció de Barcelona) i l'any 1932 fou admesa a la prestigiosa societat científica Institució Catalana d'Història Natural, juntament amb Margarita Comas Camps, biòloga, pedagoga i professora de pedagogia (1933) a la Universitat Autònoma de Barcelona (el nom de la Universitat de Barcelona en el temps de la Re-

pública). També fou una gran defensora de la innovació pedagògica, la igualtat social i els drets de les dones.

Com a mestra nacional i professora d'institut, Enriqueta Ortega participà en la creació l'any 1933 de l'Institut Nicolás Salmerón de Barcelona, promogut pel Govern de la República amb la voluntat de potenciar l'ensenyament públic, que establia la coeducació, implantava noves metodologies didàctiques i promovia una convivència més liberal a les escoles.

La seva vinculació amb les institucions republicanes la portà a l'exili, primer a França (1939-1940) i posteriorment a Mèxic (1940), on continuà la seva tasca docent a l'Instituto Luis Vives, l'Academia Hispano-americana, l'Escuela Nacional de Ciencias Biológicas, on fou admesa com a professora de la secció de biologia, l'Instituto Politécnico Nacional (UPN) i la Universidad Autónoma Nacional de México (UNAM). Aquestes entitats es van beneficiar en gran manera de l'arribada dels científics exiliats republicans a causa de la Guerra Civil Espanyola.

Amb l'exili, Enriqueta Ortega es desvinculà de la Universitat de Barcelona quan aquesta reprengué l'activitat acadèmica, fet que consta en el seu expedient de separació en els termes següents: «[...] no havent-se presentat a servir els seus càrrecs d'Auxiliar temporal». Aquesta decisió se signa el 4 de març de 1940. Posteriorment, va ser condemnada a inhabilitació absoluta perpètua per sentència de 27 de gener de 1942 del tribunal regional de responsabilitats polítiques de Barcelona.

Al cap de molts anys, finalment retornà a Catalunya.

Facultat de Ciències de la Terra

Carmina Virgili i Rodon

Facultat de Geologia

Naixement: 1927

Defunció: 2014

Inici de l'activitat: 1958

Fi de l'activitat: 1996

Llicenciada en Ciències Naturals el 1949 per la Universitat de Barcelona amb l'obtenció del premi extraordinari, el mateix any passà a ser ajudant de classes de pràctiques a la mateixa Universitat. El 1956 obtingué el títol de doctora en Geologia per la Universitat de Barcelona, amb premi extraordinari de doctorat de la UB, i el premi Leonardo Torres Quevedo del CSIC. Del 1958 al 1963 va ser professora adjunta de la càtedra de Lluís Solé i Sabarís, a la Secció de Geologia de la Universitat de Barcelona, després Departament de Geomorfologia i Geotectònica, avui de Dinàmica de la Terra i de l'Oceà. El 1963 ocupà la seva càtedra.

Victoria Abellán Honrubia

Naixement: 1940

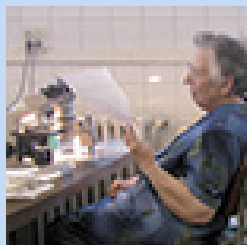
Inici de l'activitat: 1962

Fi de l'activitat: 2006

Doctora en Dret (1966) i catedràtica de Dret Internacional Públic a la UB.

Va ser vicerectora de la UB (1978-1981), presidenta de la Divisió de Ciències Jurídiques, Econòmiques i Socials (1986-1989), directora del Departament de Dret i Economia Internacionals i titular de la càtedra Jean Monnet sobre Institucions de Dret Comunitari (des del 1995). Les seves línies de recerca principals han estat el manteniment de la pau i la seguretat internacionals, la Carta de les Nacions Unides, la cooperació internacional al desenvolupament i els drets humans, temes sobre els quals va publicar desenes de treballs (des de la seva primera monografia l'any 1971, *Las Naciones Unidas y el Tercer Mundo*). Va dirigir múltiples projectes i grups de recerca i va participar en conferències i cursos d'abast nacional i internacional. També codirigí obres de referència docent per als estudiants en matèria de dret comunitari europeu (Ed. Ariel) i dret internacional públic (Ed. Tecnos).

Compromesa amb la defensa dels valors democràtics i dels drets humans, va ser, entre d'altres, fundadora i presidenta de l'Institut de Drets Humans de Catalunya, membre de l'Associació per a les Nacions Unides a Espanya i membre del Consell de la Fondazione Internazionale Lelio Basso per il Diritto e la Liberazione dei Popoli.

Creu Casas i Sicart

Naixement: 1913

Defunció: 2007

Inici de l'activitat: 1949

Fi de l'activitat: 1983

Nascuda a Barcelona el 1913, filla d'un jardiner que li va inculcar respecte per la natura, de petita ja va mostrar interès per la botànica i la classificació de les plantes. Va iniciar els estudis a la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona l'any 1931, una decisió afavorida per la relació de la seva família amb Rafael Patxot, empresari i conegut mecenes que es va exiliar a Suïssa. Casas va acabar els estudis l'any 1936. Tanmateix, a l'acabament de la Guerra Civil es van anul·lar els exàmens realitzats en aquelles dates i va haver de tornar a examinar-se. Simultàniament, cursà infermeria a l'Escola de Santa Madrona, però no va exercir mai.

El 1944 va esdevenir regent de la farmàcia Boada de la Clínica La Alianza de Barcelona. Mentrestant va mantenir contactes amb botànics com Pius Font i Quer i Antoni de Bolòs, que van tenir un paper clau en la seva formació. En una sortida de camp va conèixer Taurino Mariano Losa España, catedràtic de Botànica, que li va oferir el laboratori de la Facultat de Farmàcia per ampliar coneixements. La seva dedicació a la briologia va començar molt aviat sota l'estímul del professor Prudenci Seró, de la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona.

L'any 1949 va obtenir la plaça d'adjunta interina de Fanerogàmia i va ser la primera professora de la Facultat de Farmàcia de la UB. Al mateix temps inicià la seva tesi doctoral sobre molses i hepàtiques del massís del Montseny, un treball que va defensar a Madrid el 1951 i que es va publicar en dos volums entre el 1958 i el 1959. Aquesta tesi i l'assistència a un curs pràctic de briologia a càrrec de Valentine Sélitzky (Valia Allorge), celebrat el 1952, van decantar definitivament la seva carrera cap a l'estudi dels briòfits. A més del Montseny, va explorar el massís del Garraf, els Pirineus, les illes Balears, els Monegros i altres zones peninsulars com ara Sierra Nevada, el sistema Ibèric, el sistema Central, les muntanyes burgaleses i algunes serralades andaluses i massissos portuguesos. Al llarg dels anys es va convertir en una gran especialista en briologia ibericobalear. Descobrí noves espècies (*Acaulon dertosense* o *Goniomitrium seroi*), algunes de les quals porten el seu nom: *Acaulon casasianum* i *Orthorichum casasianum*.

Després de passar divuit anys com a interina, el 1966 obtingué una plaça fixa d'agregada i va començar a ensenyar fitogeografia a la càtedra de Botànica de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona.

El 1971 va obtenir la càtedra de Botànica a la Universitat Autònoma de Barcelona i es va convertir en la primera dona catedràtica de Botànica d'Espanya. A la Universitat Autònoma de Barcelona el 1971 inicià, conjuntament amb dues llicenciades —Montserrat Brugués i Rosa Maria Cros—, l'Herbari de Briòfits de la UAB, que reuní les recol·leccions personals que havia fet des del 1942 (amb uns 50.000 espècimens). Especialitzada en briòfits, la seva aportació fou decisiva per a la formació d'una escola briològica catalana amb projecció internacional. Fou autora de més de dos-cents treballs en aquest camp, en concret 216 publicats, entre els quals hi ha «Flora briològica de las comarcas barcelonesas» (en col·laboració amb Prudenci Seró, Montserrat Ubach i Josep Vives, 1956), «Contribución al estudio de la flora briològica balear» (1956), «Contribution à la flore bryologique de l'Espagne» (en

col·laboració amb Valentine Allorge, 1958), «Algunes espècies d'esfagne que es troben a la Vall Ferrera i la Vall de Cardós» (1968), «Datos para la flora briolológica española. Algunos musgos y hepáticas del sureste de España» (1976), «Estado actual de las investigaciones sobre briología en España» (1977), «Referències bibliogràfiques sobre la flora briològica hispànica» (en col·laboració amb Montserrat Brugués i Rosa M. Cros, 1979) i *Flora dels briòfits dels Països Catalans. I. Molses*, obra guardonada el 2002 en el marc dels premis de la Fundació Catalana per a la Recerca i Crítica Serra d'Or. El volum 2, *Hepàtiques i antocerotes*, es va publicar el 2004, i la més recent *The handbook of Mosses of the Iberian Peninsula and the Balearic Islands*, el 2006. En aquestes obres va comptar amb la col·laboració d'Anna Barrón, Iolanda Filella i Elena Ruiz, i s'hi va incloure una clau per a la identificació de les espècies amb una breu descripció, acompanyada de làmines clares i precises, dels caràcters que permeten diferenciar-les, i amb una referència a l'ecologia i a la seva distribució territorial.

Creu Casas va dedicar la major part de la seva llarga vida a la docència i a la investigació, i la seva obra va ser reconeguda en diferents ocasions, per exemple amb la medalla Narcís Monturiol al mèrit científic de la Generalitat de Catalunya (1983). Fou la primera dona que es va incorporar com a membre de ple dret a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), en la Secció de Ciències (1978), i fou també membre numerària de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya. El 1980 es va convertir en la primera dona que va ocupar la presidència de la Institució Catalana d'Història Natural.

El 1987 es va crear, a proposta seva, la Societat Espanyola de Briologia (SEB), de la qual va ser la primera presidenta. Va morir a Bellaterra el 20 de maig de 2007.

Amàlia Tineo Gil

Filosofia i Lletres

Naixement: 1909

Defunció: 2007

Inici de l'activitat: 1935

Fi de l'activitat: 2007

La *Viquipèdia* fa constar que Amàlia Tineo Gil (Navarra, 22 de juliol de 1909 – Barcelona, 22 de gener de 2007) fou el 1935 «la primera dona que va arribar a professora associada a la Facultat de Filosofia de Barcelona». Ens hem trobat, emperò, amb moltes dificultats i no podem demostrar que Amàlia Tineo Gil i Maria (Núria) Folch i Pi (Barcelona, 29 d'octubre de 1916 – 23 de març de 2010) van ser les primeres professores de Filosofia. Hi ha dos factors que ens impedeixen afirmar-ho sense cap dubte. En primer lloc, la seva adscripció és discutible. Amàlia Tineo col·laborava en el Seminari de Pedagogia de Joaquim Xirau, llavors catedràtic de Filosofia i degà de la Facultat de Filosofia i Lletres. Núria Folch participava en el Seminari de Filosofia dirigit per Jaume Serra Húnter, catedràtic de Filosofia i després rector de la Universitat. Així, fins l'any 1967 els estudis de Filosofia compartiren facultat amb altres estudis, de manera que moltes dones que llavors accedien a la universitat podien implicar-se simultàniament en més d'una matèria. En segon lloc, la

Guerra Civil coincideix amb el període en què moltes dones accedeixen a la Universitat com a estudiants i docents, i durant força temps no hi ha actes de l'activitat del centre. La dictadura franquista interromp o atura la carrera acadèmica de moltes persones que passen a l'exili o la clandestinitat o perden la feina. Malauradament, la majoria de testimonis vius d'aquella època també ens han deixat.

Fetes aquestes consideracions, prenem la figura d'Amàlia Tineo com una de les primeres dones que va estudiar i ensenyar Filosofia a la Universitat de Barcelona, esperant que una recerca històrica i documental acurada pugui establir-ho definitivament en el futur. El que avala la nostra decisió és el fet que Tineo, a més d'haver estudiat Magisteri, ingressà a la Universitat de Barcelona el curs 1929-1930 per estudiar Filosofia. Es llicencià amb premi extraordinari el 1934 i sol·licità la realització de la tesi doctoral *La intuición en Husserl* sota la direcció de Joaquim Xirau.

El pas per la Universitat de Barcelona va deixar una gran empremta en la trajectòria vital i intel·lectual de Tineo. Participà, amb uns altres dos-cents estudiants i docents de Barcelona i València, en el mític creuer pel Mediterrani del 1933 (vegeu l'article de Jaume Claret del 15 de març de 2017 en la publicació digital *Núvol*). El creuer portà aquests investigadors a seguir els passos de les grans civilitzacions del passat en terres d'Itàlia, Grècia, Turquia, Malta, Egipte i Palestina durant quaranta-cinc dies. Tineo fou una de les afortunades, juntament amb Salvador Espriu, amb qui tingué una sòlida amistat fins a la fi dels seus dies. El poeta dedicà a Tineo *Les cançons d'Ariadna* (1949). Francisco Gracia Alonso i Josep Maria Fullola Pericot, autors d'*El sueño de una generación* (Edicions de la UB, 2006), van poder consultar l'expedient d'Amàlia Tineo a l'Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona i hi van poder conversar, de manera que van poder reconstruir amb més precisió els seus dies a l'Edifici Històric. Sembla que va guanyar el premi extraordinari de la llicenciatura en Filosofia a petició d'un tribunal format per Joaquim Xirau, Jaume Serra Húnter, Tomàs Carreras Artau, Pere Font i

Puig, A. Torroja, L. Bellido i Marià Bassols. Després del seu estudi, consta que Tineo fou «ayudante del Seminario de Pedagogía (19/8/1936 – 18/1/1938) y ayudante interino de la Facultad de Filosofía y Letras (23/12/1939 – 15/12/1943) y auxiliar de clases prácticas sin retribución (1945-1946)» (*op. cit.*, p. 63). En els seus encàrrecs anteriors, Tineo hauria rebut tres mil pessetes anuals. En els papers engroguïts de l'Arxiu hi ha algunes disparitats amb altres dades oficials. Per exemple, s'hi troba també un document que podria ser del Registre Civil on consta que va néixer el 13 de juliol de 1909, filla de Julia Gil, natural de Logroño, i Baldomero Tineo, de Guadalajara. S'hi consigna que va ser cessada amb un altre grup de professors a finals del 1937, però no se n'exposa la raó. Just un mes abans havia actuat com a secretària en les proves de llicenciatura de Núria Folch, alguns anys més jove. Però els rastres documentals d'Amàlia Tineo a la nostra Universitat són més aviat escassos.

En la postguerra, Tineo passa a ser docent a l'ensenyament secundari. Primer a l'Escuela de Enseñanza Media Isaac Albéniz de Badalona, on és substituïda per Maria Aurèlia Capmany el 1944 per impartir grec i alemany als alumnes de batxillerat. Aquesta no va ser l'única coincidència entre ambdues dones. Tineo, que havia traslladat la seva activitat professional a l'Institut Francès, el 1952 va representar amb Capmany i altres persones *Primera història d'Esther* al Cercle Literari del mateix Institut. Participaven en aquesta representació i aquest cercle Salvador Espriu, Rosa Leveroni, Frederic-Pau Verrié i Jordi Sarsanedas, entre d'altres. El Cercle Literari va ser per a molts autors i autores catalanes de la postguerra una mena d'oasi que els permetia evadir-se de la grisor del règim.

Tineo funda el 1968 l'Escola Aula de Barcelona, juntament amb Pere Ribera, qui encapçala el projecte, i Joan Sarsanedas. És un projecte educatiu experimental que neix per tal d'afrontar nous reptes pedagògics que el model educatiu del moment no pot assumir. L'Escola, de titularitat privada, encara existeix i està ubicada al carrer de la Mare de Déu de Lorda, al barri de Sarrià.

A banda de la seva amistat amb Bartomeu Rosselló-Pòrcel i Dolors Solà Creus, amb qui coincidí en el creuer del 1933, Tineo mantingué amistat amb la filòloga i traductora Eulàlia Presas i la catedràtica de llengua i literatura espanyoles Carmina Pleyan. Formà part, doncs, d'una generació de dones de lletres sàvies i valentes que van saber trobar en temps durs esclatxes per contribuir al desenvolupament del pensament i l'educació del país.

Facultat de Geografia i Història

Antropologia

Josefina Roma Riu

Naixement: 1944

Inici de l'activitat: 1974

Fi de l'activitat: 2015

Josefina Roma (Barcelona, 1944) és llicenciada en Història (1966) i doctora en Antropologia (1972) per la Universitat de Barcelona. Va ser professora titular des del 1974 fins al 2015, any de la seva jubilació, i va impartir classes al Departament d'Antropologia durant més de quaranta anys. Va ser membre fundadora de l'Institut Català d'Antropologia i de l'Institut Aragonès d'Antropologia, i va formar part de la fundació del màster en Patrimoni Etnològic i Museologia de la UB, que va codirigir fins al 1998, any que també va rebre el premi de l'Institut Aragonès d'Antropologia. Té també els premis Esteban de Esmir de foment de la cultura, que va rebre a Graus el 2013, i el Joan Amades del 2018.

Va dirigir i participar en successius projectes d'investigació del Ministeri d'Educació i Ciència. Va ser membre del Consell Assessor de Cultura Tradicional i Popular de la Generalitat de Catalunya, com també, des de la seva creació el 2007, del Consell Assessor del Museu Etnològic de Barcelona i l'ICUB de l'Ajuntament de Barcelona. Va tenir una implicació important en qüestions relacionades amb el patrimoni etnològic i en col·laboracions amb altres museus etnològics. Va participar com a comissària en nombroses exposicions i ha estat col·laboradora

habitual de molts museus etnològics i locals. Té nombroses publicacions dedicades a l'Aragó i al seu patrimoni cultural material i immaterial, del qual s'ha convertit en referència nacional i internacional. Les línies de recerca més destacades que ha seguit han estat dedicades a l'antropologia de la religió i de la mitologia, a la cultura popular, la festa, el patrimoni material i immaterial, les narracions sobre fades i bruixeria, l'etnomusicologia, els goigs de la Corona d'Aragó i l'espoli del patrimoni.

Va ser alumna d'August Panyella, el primer director del Museu Etnològic de Catalunya, de qui va rebre el llegat de l'antropologia catalana de principis del segle xx, de Tomàs Carreras i Artau i, sobretot, de Josep M. Batista i Roca. La influència directa d'aquest darrer estudiós la portà a seguir una línia de l'etnologia catalana de tall tradicionalista erudit, deutora dels reculls de Joan Amades, però amb una intenció més política i institucional, i deutora també de l'obra lul·liana i del gruix de la producció cultural de la Renaixença.

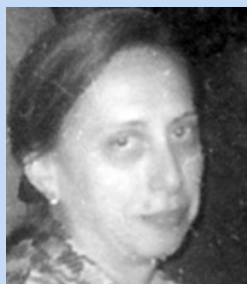
Malgrat que aquesta tradició marcà gairebé tota la trajectòria investigadora, la seva tesi de llicenciatura, amb el títol *Los a-ni'-tos y su función en la sociedad igorrote de Filipinas*, versà sobre el poble igorot de les Filipines. Iniciada per recomanació del Dr. Claudi Esteva Fabregat, la investigació es va fer fonamentalment a través de documents d'arxiu, en particular dels missioners espanyols a les Filipines, on trobà claus importants per comprendre el funcionament de les «conversions massives». Durant aquells anys començà a fer recerca etnogràfica al Pirineu aragonès, el qual esdevingué la seva àrea d'estudi principal. El 1972 presentà la tesi doctoral, sobre la música tradicional al Sobrarb, *Análisis funcional de la cultura musical del Alto Aragón*. Aquí començà els estudis d'etnomusicologia, i n'esdevingué especialista. La tesi recull cançons tradicionals diverses amb l'objectiu de determinar la presència d'una unitat en els balls i cançoners de les valls. De fet, Josefina Roma és especialista en els goigs de la Corona d'Aragó, elogis populars cantats als

sants, que recullen no tan sols qüestions d'interès merament hagiogràfic, sinó també part de la història local i de la relació amb el sant o el patró d'un poble, com ara les capacitats que s'atribuïen a les imatges religioses o el llegat de la guerra. De fet, Josefina Roma també és autora d'alguns goigs. En aquest sentit continuà la seva línia d'investigació sobre la mística tradicional i la cultura popular, en especial a l'Aragó, i a més va fer recerca sobre aparicions marianes, amb treball de camp per observar celebracions i rituals relacionats amb aquestes aparicions. D'altra banda, també va estudiar el món mític de les fades i les creences i llegendes sobre aquestes, en especial les relacionades amb el gènere i el medi natural.

La tasca d'investigació de Josefina Roma queda reflectida en una llarga llista d'articles sobre les temàtiques tractades en la seva carrera professional en els camps de la religió, la cultura popular, la història del folklore, la mitologia i l'etnomusicologia, per exemple. Entre les seves publicacions destaquen *Aragón y el carnaval* (Guara, 1980) i l'edició del *Rondallari de Pineda* de Sara Llorens (Ajuntament de Pineda de Mar, 2006). A la Universitat de Barcelona va impartir classes de les assignatures d'Antropologia Religiosa, Antropologia del Mite, Etnologia dels Pobles d'Espanya o Etnologia dels Països Catalans. Un dels aspectes més destacats de la seva docència va consistir en la introducció en l'ensenyament de les visites a institucions culturals, arxius i museus. És recordada per molts alumnes per les visites que organitzava fora de l'aula, tant en la llicenciatura i el grau d'Antropologia com en el màster en Gestió del Patrimoni Cultural i Museologia. És recordada pel seu caràcter afable, per la bona comunicació amb l'alumnat i pel bon clima que inspirava, tant en les tutories com a les aules.

Va ser precursora en el paper de les dones a la universitat, tant per la seva implicació a destacar la tasca de les investigadores en l'antropologia, com per les temàtiques que va abordar. Sempre destacà el paper de les dones en la docència, sobretot a l'inici de la seva trajectòria,

quan resultava més complicat compaginar la vida familiar i la professional. D'altra banda, les seves recerques reivindiquen —com va posar de manifest en el seu discurs d'agraïment pel premi Joan Amades— el paper de les dones en els estudis sobre folklore i cultura popular. Les recerques que ha dut a terme han tingut el mèrit de fer aparèixer el món femení, sovint ocult en el folklore, que ha tendit a tractar la dona com a secundària o fins i tot pejorativament. Mitjançant els seus estudis sobre etnomusicologia, la cultura popular, les fades i la religió, ha tractat de fer aparèixer el món ocult del gènere i posar en relleu el paper de les dones en la societat.

Maria de Bolòs i Capdevila

Naixement: 1926

Inici de l'activitat: 1964-1975

Fi de l'activitat: 1991

Va ser la primera catedràtica del Departament de Geografia de la UB i també una de les primeres d'Espanya. Va ser una figura rellevant en el camp de la biogeografia i de la ciència del paisatge.

Va crear el grup de recerca EQUIP (Equip Universitari d'Investigació del Paisatge) amb la finalitat d'arribar a una metodologia científica i global per als estudis territorials i de paisatge. Va entrar en contacte amb diferents universitats europees mitjançant estades, cursos i seminaris a les universitats de Toulouse II Le Mirail i Varsòvia, entre d'altres, i va treballar amb els professors G. Bertrand, I. P. Gerasimov i A. Richling, capdavanters en estudis de paisatge integrat. El 1978 la Universitat de Barcelona va nomenar l'EQUIP com a Servei Científicotècnic de Gestió i Evolució del Paisatge, i en aquest Servei va dirigir projectes aplicats a la mateixa Universitat o bé seguint encàrrecs de l'Administració o d'empreses. Va organitzar congressos internacionals com el del Working Group Landscape System de la International Geographical Union (UGI). La recerca que va dur a terme sobre el paisatge i la seva aplicació ha quedat recollida en llibres, articles i nombroses tesis doctorals dels seus alumnes europeus i iberoamericans.

Mercè Montañola Garriga

Escola Superior de Bibliotecàries

Naixement: 1912

Defunció: 1997

Inici de l'activitat: 1936

Fi de l'activitat: 1982

Mercè Montañola i Garriga va ser alumna de Pere Bosch i Gimpera (1891-1974) a la Universitat de Barcelona, on ingressà el curs 1930-1931. Entre el 1931 i el 1939 va coincidir amb altres dones de la seva generació que també col·laboraren amb el mateix professor, com van ser Adela Maria Trepà i Massó (1905-1964) i Maria Comas i Camps (1904-1990). L'any 1933, durant el seu tercer curs de llicenciatura, va participar com a representant dels alumnes de la Secció de Prehistòria i Història Antiga en el creuer universitari per la Mediterrània organitzat per la Universitat Central de Madrid i el Ministeri d'Estat, i d'aquesta manera formà part del nucli d'amics integrat pels poetes Salvador Espriu i Castelló (1913-1985) i Bartomeu Rosselló-Pòrcel (1913-1938), les anomenades cariatides Amàlia Tineo Gil (1909-2007) i Dolors Solà Creus (1913-2010), i Jaume Vicens i Vives (1910-1960) i Roser Rahola i d'Espona (1914); una experiència que els dugué a Tunis, Malta, Egipte, Palestina, Creta, Rhodes, Esmirna, Istanbul, Grècia, Sicília i Nàpols, i que, sens dubte, marcà tots els participants.

Finalitzà els estudis d'història medieval amb premi extraordinari l'11 de juliol de 1935 i, tot i que va superar l'examen de llicenciatura el 23 de maig del 1936, el mateix dia que s'examinà el seu company Salvador Espriu —davant d'un tribunal integrat per Pere Bosch i Gimpera, Lluís Pericot Garcia (1899-1978), Alberto del Castillo Yurrita (1899-1976), Carles Riba i Bracons (1893-1959) i Joaquim Balcells i Pintó (1890-1936)—, segons el nou i avançat pla d'estudis implantat a la Facultat de Filosofia i Lletres en exercici de l'autonomia universitària el 1931, el títol no li va ser lliurat fins al 1940. Va ser nomenada professora auxiliar del Seminari de Prehistòria, dirigit per Bosch i Gimpera, el 19 d'agost de 1936, i en la mateixa data, bibliotecària del Museu d'Arqueologia, seu del Seminari. Posteriorment, assolí la categoria de professora interina de la Facultat de Filosofia i Lletres el 15 de gener de 1938 i la d'oficial segona del Servei d'Excavacions i Arqueologia de la Generalitat de Catalunya el 23 de febrer de 1938, un cop reestructurada la recerca arqueològica mitjançant un decret del 25 de gener; també va ser professora d'història de Catalunya de l'Escola de Bibliotecàries.

Finalitzada la Guerra Civil, va superar sense problemes l'expedient de depuració de funcionaris establert per la Diputació de Barcelona en assumir els anteriors serveis de la Generalitat suprimida i va ser readmesa sense imposició de sanció per una resolució del 12 de desembre de 1939 gràcies a l'ajut de les declaracions de dos amics, Baldomero Tineo Gil i Francisco Hidalgo Torruella, que havien servit a l'exèrcit nacional. Va ser reintegrada en el seu càrrec de bibliotecària del Museu Arqueològic, ara sota la direcció de Martín Almagro Basch (1911-1984), però va ser suprimida de la plantilla i hi romangué com a interina. Col·laborà amb Lluís Pericot en la traducció del llibre d'Henri Hubert (1872-1927) *Los celtas y la expansión céltica hasta la época de La Tène* (1941), tot i que no desenvolupà, a causa de les circumstàncies, una recerca pròpia. Participà en el I Curs Internacional d'Arqueologia a Empúries l'any 1947, i l'any següent fou nomenada tesorera de la Sec-

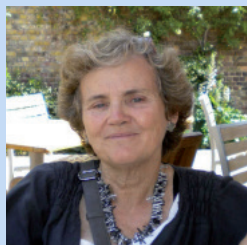
ció Espanyola de l'Istituto Internazionale di Studi Liguri, amb seu a Barcelona i dirigida per Almagro i Pericot, i s'implicà tant en l'organització logística dels cursos d'Empúries, com en el manteniment de les relacions acadèmiques amb l'equip de l'Istituto dirigit per Nino Lamboglia (1912-1977), especialment amb Lidia Panizzi, relacions que no van ser sempre fàcils. La vinculació amb els investigadors italians i francesos facilità la seva participació en diferents edicions dels cursos i reunions de l'ISL a Itàlia i França. L'any 1950 va ser nomenada secretària de la Secció Espanyola. Paral·lelament, va fer docència a la Universitat de Barcelona com a professora ajudant de classes pràctiques (un eufemisme que significava en la realitat impartir un gran nombre de classes teòriques substituint els catedràtics de les assignatures) al Departament d'Història, vinculada especialment a la càtedra del professor Almagro Basch, entre els anys 1941 i 1955, i coincidí en la mateixa categoria durant els primers cursos de la postguerra amb Maria Bernet Ribera (1916-2011), Pedro Ribera Ferrán, Joan Maluquer de Motes Nicolau (1915-1988), Rafael Ballester Escalas (1916-1993) i Lluís Monreal Tejada (1912-2005).

Al Museu, la tasca d'intercanvi que endegà dels volums de la revista *Ampurias*, editada a partir del 1939, serví per configurar una de les biblioteques arqueològiques més importants de l'Estat, la qual va assolir els 15.000 exemplars a mitjan anys 1950. La seva vinculació al Museu, continuada però amb caràcter interí, es va mantenir fins al gener del 1957, quan va ser substituïda en les seves tasques com a bibliotecària per Montserrat Marvà Margarit i Concepció Gener Roca. Mesos després, el 29 de novembre de 1958, obtingué una plaça de conservadora auxiliar, tot i que no reingressà al Museu fins l'1 de setembre de 1977, a causa del destí del catedràtic d'Arqueologia Pere de Palol i Salellas (1922-2005) —amb qui col·laborà activament d'ençà del 1943 i va contreure matrimoni l'any 1951— a la Universitat de Valladolid entre els anys 1956 i 1970. Mercè Montañola va ser una peça clau en el desenvolupament de

la recerca de Palol, un suport actiu dels seus treballs de camp, especialment en les intervencions a la ciutat romana de Clunia (Coruña del Conde, Burgos) entre els anys 1958 i 1994. Es jubilà de la seva darrera etapa al Museu Arqueològic l'1 de febrer de 1982.

Facultat de Geografia i Història

Història de l'Art

Mireia Freixa i Serra

Facultat de Geografia i Història

Naixement: 1948

Inici de l'activitat: 1979

Fi de l'activitat: 2018

Catedràtica. Va ser directora del GRACMON, Grup de Recerca en Història de l'Art i del Disseny Contemporanis, i actualment és professora emèrita de la Universitat de Barcelona.

Va passar molts anys a la UB, però va alternar la seva activitat amb molts cursos com a professora convidada a la Université Lumière de Lió 2 i amb dos anys sabàtics, un al Victoria & Albert Museum de Londres i un altre a la Kingston University.

Escola d'Infermeria

Roser Valls i Molins

Facultat de Medicina i Ciències de la Salut

Escola d'Infermeria

Naixement: 1943

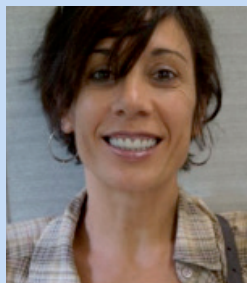
Inici de l'activitat: 1979

Fi de l'activitat: 2016

L'any 1993 va esdevenir la primera doctora de l'Escola d'Infermeria de la UB amb la tesi *Dissenys de programes per a la formació ètica dels professionals d'infermeria* i la primera catedràtica d'Escola de la UB. L'any 2004 va liderar el Grup per a l'Estudi i la Docència de la Història de la Infermeria, que agrupà infermeres de Catalunya, les illes Balears i Andorra amb l'objectiu de visibilitzar la professió i fer història. L'any 1996 va publicar els estudis «Història de la professió d'infermeria» i «Infermeres catalanes a la Guerra Civil Espanyola», i el llibre *Ética para enfermería: un programa de formación*.

Ha escrit nombrosos articles sobre infermeres pioneres. Ha estat membre del Grup d'Innovació GIOTEI i va ser fundadora de la revista *Ágora de Enfermería*. Ha estat secretària del Consell d'Estudis de l'Escola d'Infermeria durant vuit anys i ha participat en diverses recerques, com també ha dirigit tesis sobre la història de la infermeria. En l'actualitat és catedràtica d'escola emèrita de la UB.

Facultat de Matemàtiques Informàtica

Anna Puig Puig

Enginyeria Informàtica

Naixement: 1967

Inici de l'activitat: 1993

Anna Puig és enginyera informàtica per la Universitat Politècnica de Catalunya (1991) i doctora en Software per la mateixa Universitat (1998). Actualment és professora titular de la Universitat de Barcelona amb tres sexennis de recerca i responsable del grup de recerca WAI (Virtual Worlds, Visualization and Artificial Intelligence) de la UB. És investigadora del grup de recerca CLiC, Centre de Llenguatge i Computació (2014 SGR 623, 2017 SGR 341). Des del 1993 ha impartit docència en diferents enginyeries de la Universitat Politècnica de Catalunya i de la Universitat de Barcelona, en graus i màsters.

Des de l'any 2008 fins al 2017 va ser vicedegana de Relacions Internacionals i d'Estudiants de la Facultat de Matemàtiques i Informàtica de la UB. En termes de recerca, ha col·laborat fins l'any 2007 amb el grup de recerca Movibio, de la Universitat Politècnica de Catalunya. Des de l'any 2009 ha estat involucrada en la difusió de les matemàtiques i la informàtica a estudiants de secundària i forma part del grup d'innovació docent INDOMAIN, focalitzat en la millora docent de la informàtica.

Durant la seva carrera acadèmica ha participat en diferents projectes de recerca nacionals i ha publicat gairebé seixanta articles científics en congressos i en revistes internacionals sobre gràfics per a computadors i intel·ligència artificial.

Les seves àrees d'interès són la visualització científica, l'anàlisi de la imatge mèdica, la visualització il·lustrativa aplicant tècniques de focus+context, la intel·ligència artificial aplicada a la classificacions de volums, les aplicacions biomèdiques, la integració multimodal de dades anatòmiques i funcionals, l'exploració d'interfícies intel·ligents en mons virtuals, la gamificació i l'aprenentatge basat en jocs.

Facultat de Matemàtiques

Matemàtiques

Griselda Pascual Xufré

Naixement: 1926

Defunció: 2001

Inici de l'activitat: 1947

Fi de l'activitat: 1991

Va rebre la influència d'un bon ambient intel·lectual familiar: el seu pare era músic i pintor, i convivia amb dues tietes que eren mestres.

Acabats els estudis primaris i de batxillerat amb matrícula d'honor, en primer lloc estudià Magisteri. Després, ja amb el títol de mestra, va fer els estudis de Ciències Exactes a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona, on es llicencià el gener del 1947 amb tot just vint anys.

Aquell mateix curs fou nomenada professora ajudant de classes pràctiques del catedràtic de Geometria Dr. Francisco Botella i es convertí en la primera professora de la Facultat de Ciències. Fins al 1956 va impartir assignatures diverses, com ara Matemàtiques Especials, Geometria Analítica i Ampliació de Matemàtiques. El 1957 fou professora encarregada de curs i impartí Matemàtica General.

El curs següent va obtenir una beca Von Humboldt i una beca del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) per anar al

Mathematisches Institut de la Universitat de Friburg (Alemanya), on va completar estudis de geometria i àlgebra i va iniciar els seus treballs sobre mosaics en el pla euclidià i el pla hiperbòlic. En tornar a la Universitat de Barcelona va impartir assignatures com ara Geometria Algebraica, Matemàtiques, Matemàtica General, Càlcul Infinitesimal, Teoria de Nombres i Anàlisi.

El 1975 es va doctorar en Ciències Exactes amb la tesi *Contribución al estudio de las extensiones galoisianas del grupo diedral* i fou nomenada professora adjunta interina.

Des del 1973 fins al 1985 fou la cap del Seminari de Matemàtiques a la UB i va traduir cinc textos matemàtics al castellà, entre els quals destaca *Introducción al álgebra conmutativa*, de Michael Francis Atiyah i Ian Grant Macdonald.

Paral·lelament, des del 1950 va ser catedràtica a l'Institut de Tortosa i, més endavant, a l'Institut Maragall de Barcelona, on havia estudiat batxillerat i on va ocupar càrrecs de direcció entre els anys 1965 i 1968.

Va participar activament en els moviments de reforma de la didàctica de les matemàtiques a Catalunya i dels plans d'estudis de l'ensenyament secundari; va ser part activa en l'elaboració de les proves Cangur per a estudiants de secundària obligatòria i batxillerat. Amb un ressò molt important en la societat, defensà sempre que els alumnes han de saber raonar perquè els càlculs ja els faran les màquines. En aquesta època s'impulsen nombrosos canvis en els plans d'estudis de l'ensenyament secundari i s'introdueix la matemàtica moderna, l'audiovisual i la informàtica.

El 1985 va guanyar una plaça de catedràtica numerària de l'Escola Universitària d'EGB defensant el tema «Matemàtiques i la seva didàctica» en el concurs oposició. Va continuar treballant en la docència a secundària i a la universitat fins al 1985. Com a conseqüència de la Llei d'incompatibilitats del 1984, va optar per la UB i fou nomenada professora titular d'Àlgebra amb dedicació exclusiva. La seva tasca fou molt

rellevant en el programa de doctorat del Departament d'Àlgebra i Geometria, en el Seminari de Nombres de Barcelona i en la seva docència en l'assignatura Didàctica de les Matemàtiques.

La tasca investigadora que desenvolupà es va posar de manifest en els diversos treballs que va dur a terme en els camps de l'àlgebra i de la geometria, que, a més, va difondre en nombrosos seminaris i congressos matemàtics, nacionals i internacionals.

La rellevància de la seva labor en l'àmbit de la didàctica i la difusió de les matemàtiques fa que sigui un referent tant en l'àmbit de l'ensenyament secundari com en l'universitari. Ho avalen la seva participació en la reforma dels plans d'estudis de secundària, la seva tasca transformadora com a professora en aquest mateix àmbit, la traducció al castellà i al català de textos matemàtics i el fet d'haver posat la llavor per a la implantació de l'assignatura de Didàctica de les Matemàtiques, que encara consta en el pla d'estudis actual del grau de Matemàtiques de la UB amb el nom de Didàctica.

Es jubilà l'any 1991, després d'una carrera de quaranta-cinc anys en la docència i la recerca de les Matemàtiques. Va ser la primera professora jubilada de la Facultat i la darrera lliçó que impartí va versar sobre l'obra de Leopold Kronecker. El 1996 publicà la traducció del llatí al català de les *Disquisitiones arithmeticae* (1801), de Carl Friedrich Gauss, i hi aportà el pròleg.

Facultat de Medicina

Dolors Aleu Riera

Naixement: 1857

Defunció: 1913

Inici de l'activitat: 1985

Fi de l'activitat: 1913

Va ser la primera dona que va llicenciar-se en Medicina a Espanya i la segona que va obtenir el títol de doctora en Medicina, amb la tesi *De la necesidad de encaminar por nueva senda la educación higiénico-moral de la mujer*.

Provinent d'una família burgesa, va ingressar a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona l'any 1874 i acabà els estudis al cap de cinc anys (1879) amb un dels expedients més brillants de la seva promoció. Tot i això, no se li va permetre presentar-se als exàmens finals de llicenciatura fins l'any 1882.

L'any 1885 Dolors Aleu creà, juntament amb Clotilde Cerdà i Bosch, l'Academia para la Ilustración de la Mujer, en la qual fou professora d'Higiene Domèstica. Es va especialitzar en ginecologia i medicina infantil, i va exercir la professió en una consulta ubicada al número 31 de la rambla de Catalunya. De manera altruista també va exercir de metgessa dels nens de la Casa de la Caritat. Igualment, va ser autora de textos divulgatius orientats a millorar la qualitat de vida de les dones, sobretot en l'àmbit de la maternitat.

Facultat de Psicologia

Victòria Sau

Naixement: 1930

Defunció: 2013

Inici de l'activitat: 1975 (Facultat de Filosofia i Lletres)
i 1983 (Facultat de Psicologia)

Va ser psicòloga, professora de Psicologia Diferencial a la UB i escriptora de nombrosos llibres i articles des de la perspectiva del feminisme científic, amb la qual va reflexionar sobre el fet de ser dona i sobre el sistema patriarcal. Obres de referència: *Manifiesto para la liberación de la mujer* (1974), els dos volums del *Diccionario ideológico feminista* (1981), *El vacío de la maternidad: madre no hay más que ninguna* (1995), *Ser mujer: El fin de una imagen tradicional* (1986), *Segundas reflexiones feministas para el siglo XXI* (2008) i *Paternidades* (2010), entre d'altres.

Va crear el concepte de feminisme científic i va promoure el 2009 a través del Consell de les Dones de l'Ajuntament de Barcelona la petició del reconeixement mundial de l'existència del patriarcat.

Va rebre la medalla d'honor de Barcelona l'any 2004 i la Creu de Sant Jordi l'any 2007.

Montserrat Puig Cardona

Facultat de Química

Departament de Química Inorgànica

Naixement: 1924

Defunció: 2019

Inici de l'activitat: 1974

Fi de l'activitat: 2014

Va esdevenir doctora per la Universitat de Barcelona l'any 1964. Va rebre la Medalla d'Honor de Barcelona l'any 2016 per la seva tasca en la integració de les dones en l'àmbit de la ciència.

Va rebre també el premi Ciutat de Barcelona, atorgat per l'Ajuntament de la ciutat (1964).

L'any 2007 va rebre l'Orde de Nd (Orde de Neodimi), pels seus seixanta anys com a membre del Col·legi de Químics de Catalunya.

Aquesta obra recull la trajectòria de les primeres dones que van impartir docència a la Universitat de Barcelona i que van esdevenir referents de la ciència del nostre país. Amb el propòsit d'abraçar l'activitat acadèmica desenvolupada en el decurs del segle xx, s'hi apleguen semblances com la de la primera dona que va defensar la seva candidatura per estudiar Medicina a la Universitat de Barcelona el 1882 i que va aconseguir ser la primera metgessa del país, i la d'altres docents que molt recentment han estat capdavanteres en el camp de les humanitats o l'enginyeria. *Les primeres professores de la Universitat de Barcelona* visibilitza la seva carrera i les seves aportacions al progrés: el fet d'haver estat les primeres professores representa una fita històrica per si mateixa.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

